

<https://doi.org/10.59849/2313-5204.2023.2.21>

İSMAYIL KAZIMOV (Azerbaycan)*

CÜMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE “DENİZ” KONUSU

Şiir, ritmik vezinde ahenk yaratan lirik bir eserdir. Şiir sanatsal, uyum, güzellik ve duygusal niteliklerle vasıflanan, duyguların coşkun bir dille anlatıldığı lirikadır. Şiir kültürdür ve Ahmet Tanpınar'ın sözleriyle ifade edersek “*Modern Türk edebiyatı bir kültür kriziyle başlar*”. Cumhuriyet döneminde Türk şiiri konu yelpazesini daha da genişletmiştir. Bu dönemde - Yenileşme döneminde Türk şiiri 3 gelenek üzerine beslenmiştir: Batı şiiri, Divan şiiri ve Halk şiiri. Şiir, sanatsal olarak Türk kültür hayatı için yeni ve aynı zamanda renkli sanat türüdür. Şiir doğrudan doğruya bir zevk değişimine vasıttır. “Cumhuriyet edebiyatı” olarak nitelendirilen bu dönem edebiyatı, halka yönelme, halkı aydınlatma ve eğitim çabası içine girer. Türkçe yazılan şiirler güzeldir, fakat denizle ilgili şiirler daha güzeldir diye söyleye biliriz. Bu güzelliği “konu” ile “üslup”un uyumu oluşturmuştur. Konu güzelliğini ise “*duygu, hayal ve düşünce*”nin doğurduğu “deniz güzelliği” var etmiştir. Denizle ilgili şiirlerde konu zenginliği mevcuttur. Bu zenginlik duygu güzelliği, düşünce güzelliği, hayal güzelliği ile bağdaş kurmaktadır. Nitekim denizle ilgili tüm şiirler insanı düşünmeye sevk etmektedir. Deniz konulu şiirlerde sadelik, zariflik, aydınlık, saflık, samimiyet duyguları hakimdir. Türk şairlerinin estetik bakış açısı mavi denizle ilgili yazdıkları poetik metinlerde daha yaygın izlenmektedir.

Denizle ilgili lirik örnekler Cumhuriyet dönemi Türk şairlerinin en çok ilgisini çeken konuların başında gelir. Türk şairlerinin sanatsal-estetik bakış açısını yansıtan nazım örneklerinde deniz simgesel bir değer olarak betimlenmiştir. Şairlerin mavi denizle ilgili yazdıkları örneklerde onların hayata dair zengin gözlemleri de kendini göstermektedir. Neyin neyle karşılaştırılması aslında, sanatsal öğelerin toplumla ve daha geniş anlamda tüm doğayla olan diyalektik etkileşimini ve dolayısıyla yazarın denizi hangi bakış açısından görmesini netleştirir. Cumhuriyet dönemi şairlerinden Atilla İlhan, Cahit Sıtkı Tarancı, Cemal Süreyya, Turgut Uyar, Arif Nihat Asya, Ömer Bedrettin Okay, M. Orhan Okay, İsmail Parlatır, İnci Engün, İbrahim Zeki Burdur, Özdemir Asaf, Orhan Veli ve diğerlerinin şiirlerinde deniz hareket, okyanusun bir bölümü, tuzlu su, renk, mavi boncuk, rüzgarın melodisi, yokluğun ve karanlığın simgesi, hatıraları canlandıran bir unsur, çocukların dostu, çarpıntı, haz kaynağı, çaresizlik ve çare, kader, berraklık, dinginlik, rahatlık, berraklık, masumiyet ve isyan, sarhoşluk ve diğer anlamları ifade eder.

* Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Dilçilik Enstitüsü, Türk Dilleri Bölüm Başkanı, Prof. Dr.
E-mail:prof.ismayil.kazimov@gmail.com

Denizle ilgili yeni deyimler, denizle sembolize edilmiş yeni tanımlamalar Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinin dilinde yaygındır. Örneğin, “Açık deniz” şiirinde Yahya Kamal Beyatlı “deniz” konusu ile ilgili özgün ve söylemek yerindeyse bir şiir niteliği taşıyan deyimler kullanmıştır: “deniz ufku”, “uğultu”, “mübarek gemiler”, “hicranlı duygular”, “Mahzun hududların ötesinden akan sular”, “ufuktaki sonsuzluğun tadı”, “Hala dilimdedir tuzu engin denizlerin”, “Gördüm deniz dedikleri bin başlı ejderi”, “Birden nasıl toparlanarak kükremişti o!”, “Yelken, vapur, ne varsa kacıymış limanlara”, “Şekvanı dinledim, ezeli muztarip deniz!”, “Duydum ki ruhumuzla bu gurbette sendiniz” deyimleri bir deniz konulu şiirin sanatsal güzelliklerini ortaya koymaktadır. Aslında denizle ilgili neyi ne ile karşılaştırmak, kıyaslamak edebi objenin toplumda, geniş anlamdaysa tüm doğada ikili – dualistik boyutunu, ilişkisini ve böylece yazarın, şairin denizi hangi açılarda gördüğünü ortaya koymaktadır.

Genel olarak Türk şiirinde denize olan ilgi, Türk milletinin manevi ebediyetine, manevi “şimdisine” ve geçmişine olan ilgi anlamına gelir. Denizle ilgili şiirsel anlatımlar, lirik örnekler okurun çevrede gördüğü gerçeklikle, fakat ulaşamadığı ve anlayamadığı bir derinlikle ortaya çıkıyor. Şair, imgeni hayati görünümü ve onun gözle ayırt edilemeyen ruhi içeriği ile canlandırır.
